

ACTA BIOLOGICA TURCICA

© 1950-1978 Biologi, Türk Biologi Dergisi, Türk Biyoloji Dergisi, Acta Biologica
E-ISSN: 2458-7893, <http://www.actabiologicturcica.com>

Analyze on the role of agro-tourism at sustainable olive cultivation realization

Meltem AYZAZ*

Olive Research Institute, Bornova/İzmir, Turkey.

*Corresponding author: meltem.ayaz@hotmail.com

Abstract: Sustainable agriculture contains production of adequate and high quality foodstuffs at reasonable costs and also systems and applications to ensure the protection and development of the environment and natural resources. It is estimated that thanks to sustainable agricultural practices greenhouse gas emissions will decrease by 80%, biodiversity and habitat losses and water consumption will decline, the prevention of pollution of waters and land by chemical substances will be prevented. Agro Tourism-which is in the scope of sustainability and protects resources by reducing environmental damage the most- is a tourism product that is not harmful to the environment and is inhabited by local people and businesses. Contrary to the concentration of mass tourism (sea holiday or winter tourism and all-inclusive system) in certain regions (Aegean and Mediterranean coasts and ski resorts) and certain periods of the year, Agro-tourism is spreading all the way to prevent environmental destruction. Since olive cultivation is a form of agriculture that has cultivation activities spread over 12 months of the year, it has the potential to be a highly successful choice both in terms of sustainability of agriculture and tourism.

Keywords: Olive cultivation, Agro Tourism, Sustainability.

Sürdürülebilir zeytinciliğin gerçekleşmesinde agro-turizm'in rolünün incelenmesi

Özet: Sürdürülebilir tarım, çevre ve doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesini sağlamak için makul maliyetlerle uygun ve kaliteli gıda üretimini, ayrıca sistemleri ve uygulamaları içerir. Sürdürülebilir tarımsal uygulamalar sayesinde sera gazı salınımının %80 azalacağı, biyolojik çeşitlilik ve yaşam alanı kayıplarının ve su tüketiminin azalacağı, suların ve toprağın kimyasal maddelerle kirletilmesinin engelleneceği tahmin edilmektedir. Agro-Turizm, sürdürülebilirlik kapsamında yer alan ve çevresel tahribatı en aza indirgeyerek kaynakları koruyan, çevreye zarar vermeyen, yerel halkın ve işletmelerin iç içe olduğu bir turizm türünü ifade etmektedir. Kitle turizminin (deniz tatili veya kış turizmi ve herşey dahil sistemi) belli bölgelerde toplanması (Ege ve Akdeniz kıyıları ve kayak merkezleri) ve yılın belirli dönemlerinde yoğunlaşmasının aksine Agro-turizm tüm yıla yayılarak çevresel yıkıcılığı önlemektedir. Zeytincilik yılın 12 ayına yayılan yetiştirme faaliyetlerine sahip bir tarım biçimi olduğundan hem tarımın hem de turizmin sürdürülebilirliği açısından oldukça başarılı bir seçim olabilecek potansiyele sahiptir.

Anahtar kelimeler: Zeytincilik, Agro-turizm, Sürdürülebilirlik.

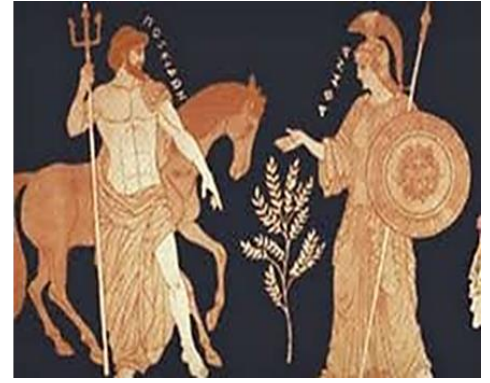
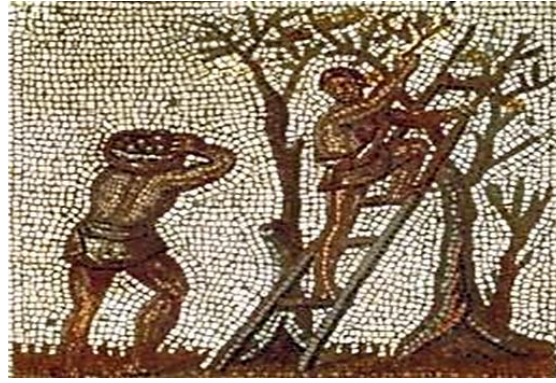
Giriş

Yüzyıllarca yaşayabilen ender ağaçlardan biri olan zeytin, meyvesiyle, meyvesinden çıkan suyuyla (zeytinyağı), hakkında yazılan pek çok efsanesiyle, uzun ömrüyle "Ölümsüz Ağaç" tır. Efsaneye göre ilk insan olan Hz. Adem yaşı ilerleyip öleceğini hissedince, Allah'tan kendisini dolayısıyla tüm insanlığı bağışlamasını ister. Bu

amaçla oğlu Şit'i bahçesine gönderir. Bahçenin bekçiliğini yapan melek, Bilgi Ağacı'ndan aldığı üç tohumu Şit'e verir ve babası Adem öldüğünde bu üç tohumu ağzına koyarak gömmesini ister. Hz Adem ölüp Tabor Dağı'na gömüldüğünde toprakta 3 ağaç yeşerir. Bunlar, Zeytin, Sedir ve Servi'dir. Akdeniz ikliminin simgesi bu 3 ağaçtan ilk yeşeren Zeytin ağacıdır (Ünsal, 2006).

Şekil 1. Nuh Tufanı'nın temsili resmi ve ağzında zeytin dalı bulunan barış simgesi güvercin.

Şekil 2. Antik çağda zeytincilikle ilgili arkeolojik kazı buluntuları.

Bir diğer efsaneye göre, Ege kıyılarını gezerken yorulan Homeros, bir zeytin ağacı gölgesine oturur. Zeytin ağacı dile gelir ve Homeros'un kulağına şunları fısıldar: 'Herkes aidi ve kimseye ait değilim. Sen gelmeden önce buradaydım ve sen gittikten sonra da burada olacağım.'

Bilindiği gibi Nuh tufanı bütün kutsal kitaplarda anlatılır. Büyük tufandan sadece Nuh peygamber ve gemisindeki canlılar kurtulur. Onların dışındaki yeryüzündeki her şey yok olur. Tufan sona erdiğinde Hazreti Nuh, suların çekilip çekilmediğini anlamak için geminin penceresinden bir güvercin salar. Güvercin suların çekildiğine işaret eden herhangi bir şey getirmeden döner. Yedi gün sonra tekrar salındığında güvercin bu sefer ağzında yeni koparılmış küçük bir zeytin dalıyla döner. O zaman tufanın sona erdiği anlaşılır (Şekil 1). Ağzında yeni koparılmış zeytin yaprağı bulunan güvercin ve getirdiği zeytin dalı tarih boyunca insanlık için dostluğun, barışın ve ümidin simgesi olmuştur (Efe ve ark., 2011).

Sürdürülebilir Zeytinciliğin Gerçekleşmesinde Agro-Turizm'in Rolü: Zeytin tarih boyunca insanlık için dostluk, barış ve refahın simgesi olmuştur. Zeytin,

meyvesi, yağı, gövdesi, yaprağı ile insana en faydalı ağaçtır. Yabani Zeytin (*Olea europea oleaster L.*)'in Anadolu'da on binlerce yıldır varlığı bilinmektedir. Anadolu'da Cabar ve Cudi dağında (Şırnak) 1000 m yüksekte bile zeytin ağaçları vardır. Zeytinin kültüre alınması (*Olea europea sativa L.*) ise günümüzden yaklaşık 6000 yıl öncesine kadar dayanmaktadır ve bu da Anadolu'da gerçekleşmiştir. Ünlü botanikçi Casuro zeytinin Anadolu'da kültüre alındığını ve buradan diğer bölgelere yayıldığını savunmaktadır. Zeytin'in Neolitik dönem sonlarında (M.Ö. 6000) Mersin, Hatay, Maraş, Mardin ve Suriye'nin kuzeyinin de dahil olduğu bölgede kültüre alındığı tahmin edilmektedir (Şekil 2). Mersin yakınlarındaki Yumuktepe'de yapılan kazılarda bulunan kömürleşmiş incir, badem ve zeytin çekirdeklerinden Neolitik dönemin başından beri zeytinin bu bölgede insanların besin kaynaklarından birisi olduğu anlaşılmaktadır. Göçebelik ve avcılıktan yerleşik düzene ve tarıma geçiş ile birlikte Neolitik dönemin sonlarında zeytinin kültüre alındığı bilinmektedir (Barakat, 1998; Köroğlu, 2010).

Kültür zeytini veya zeytinin kültüre alınması Anadolu'dan Suriye, Filistin, Ürdün ve Mısır'a daha sonra

da Akdeniz Havzası'ndaki diğer ülkelere yayılmıştır. M.Ö 1500 yıllarında Fenikeli' ler zeytini Ege denizindeki irili ufaklı pek çok adaya (Yunan adaları) yaymışlardır. Daha sonra M.Ö 1300-1100 yılları arasında Yunanistan ana karasına geçen zeytin oradan tüm Akdeniz ülkelerine yayılmıştır. Yüzyıllar sonra zeytin ağacı İtalyan ve İspanyol'lar aracılığıyla okyanus ötesine ulaştırılmış, Amerika kıtasının keşfinden sonra da zeytin Akdeniz havzası dışına çıkmış, İspanyollar aracılığıyla Kuzey ve Güney Amerika, Meksika, Şili taraflarına taşınmıştır (Anonim, 1997, Efe ve ark., 2011).

Türkiye, tane ve sofralık zeytin üretiminde dünyada 4. sıradadır (FAO, 2016; IOC, 2016). TUIK, 2015'e göre zeytin ağacısayımız 171.992.000 adettir. Son 10 yıl ortalamasına göre üretimin %29'u sofralığa, %71'i ise yağlığa gitmektedir (Özaltaş ve ark., 2016). Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber Mustafa Kemal Atatürk göç edenler için bir uygulama başlatmıştır. Çanakkale'den Adana'ya kadar kıyı ve iç bölgelerindeki kamu arazilerinin tapuları göçenlerin zeytin ve zeytinyağı üretimini bilmeleri sebebiyle "Zeytin ağacı dikmek koşulu" ile göçenlere verilmiştir. O tarihte Anadolu'da 20 milyon zeytin ağacı vardı. O teşvikle başlayan zeytin ağacı sayısı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre şimdi 170 milyona ulaşmıştır (TUIK, 2016).

"1939 yılının 23 Ocak perşembe günü, Meclis'te Zeytin Kanunu görüşülüyor. Tarım Bakanı Manisa Milletvekili Faik Kurdoğlu kürsüde; Zeytin ağacından ve zeytinliklerden bahsederek söze başlıyor. Rakamlar veriyor. İspanya'da bir hektar zeytinlikten 208 kilo, İtalya'da 160 kilo, biz ise 120 kilo yağ çıkarıyoruz. 50 milyon zeytin ağacımızdan sadece 20 milyonundan ürün alabiliyoruz, çünkü diğerleri aşılınmamış yabancı zeytin ağaçları. Böylece bir kanun çıkıyor. Adı, "Zeytinciliğin İslahı ve Yabancı Zeytinliklerin Aşılınması Hakkında Kanun". Kanununun 20. maddesi özetle şöyle diyor: Zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 km mesafede zeytinyağı fabrikası hariç, ağaçların gelişimine mani olacak atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılamaz..."

Günümüzde zeytin bu yasa sayesinde korunmasına rağmen halen zeytinde %100 sürdürülebilir tarım yaptığımız söylenemez. Dünyada Zeytin işi ile uğraşanların özellikle Yunanistan, İtalya ve İspanya'da bunu kuşaklar boyu sürdürdüğü bilinmektedir. Bugün Türkiye Zeytin üretiminde Dünyada 4. sırada. Zeytinyağı üretiminde de hala 4. sıralardadır (FAO, 2016; IOC,

2016). Elimizde müthiş bir potansiyel var ama kıymetini tam olarak bildiğimizi söyleyemeyiz. Bunun sebebi "Sürdürülebilirlik" kavramını tam olarak bilemememiz ve uygulayamayışımızdan kaynaklanmaktadır (Can, 2015).

Sürdürülebilir Tarım; yeterli ve kaliteli gıda maddelerinin uygun maliyetlerle üretimini, tarım yapılan arazinin, çiftçilerin, çevrenin ve doğal kaynakların korunmasını geliştirecek sistemleri ve uygulamaları içermektedir. Sürdürülebilir tarımsal uygulamalar sayesinde sera gazı salınımının %80 azalacağı, biyolojik çeşitlilik ve yaşam alanı kayıplarının ve su tüketiminin azalacağı, suların ve toprağın kimyasal maddelerle kirletilmesinin önüne geçileceği tahmin edilmektedir. Çevreye olan zararı azaltmak için pahalı tarımsal girdilerin (gübre, kimyasal ilaç, hayvan yemi ve fosil yakıtları) kullanımının en aza indirilmesi, mümkün olduğunca doğal ekosistem döngüsünden yararlanılarak tedarik edilmesi hedeflenmektedir. İşin özünde ekosistemin, ekonominin ve doğal hayatın sürdürülebilmesi için geliştirilmiş bir üretim biçimi ve tarımsal girdilerin düşürüldüğü bir tarım sisteminin kendi kendini döndürmesini sağlayan teknikler yatmaktadır. BM Çevre Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılı tanımına göre "İnsanlık, gelecek kuşakların gereksinimlerine cevap verme yeteneğini tehlikeye atmadan, günlük ihtiyaçlarını temin ederek, kalkınmayı sürdürülebilir kılma yeteneğine sahiptir". Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyüme ve refah seviyesini yükseltme çabalarını, çevreyi ve yeryüzündeki tüm insanların yaşam kalitesini koruyarak gerçekleştirme yöntemidir. 21. yüzyılda, tarımdaki en büyük başarı, olumsuz çevre koşullarını azaltarak, istenilen üretim artışını gerçekleştirmek olacaktır. Bu yalnızca, tarımda sürdürülebilir yöntemlerin ve kalıcı çözümlerin uygulanması ile mümkün olabilir (Ekici, 2012).

Peki ölmez olarak tanımladığımız zeytini neden sürdürmüyoruz? Örneğin yeni zeytin ağacı mı dikmeliyiz yoksa eski zeytin ağaçlarının tüm bakımlarını, iyileştirilmelerini, gençleştirme budamalarını mı yapmalıyız? Tabii ki yeni fidan da dikmeliyiz fakat önceliğimiz verimden düşmüş yaşlı ağaçları gençleştirmek olmalıdır. Öte yandan zeytinin sadece meyvesini ve yağını değil diğer ürünleri de değerlendirmeliyiz. Örneğin Fransa'da, İspanya'da budama artıklarından dolmakalemler yapıp normalinden üç katı fazla fiyata satılmaktadır. Daha fazla sektörün işine girmesi lazımdır. Agro-Turizm bunlardan bir

Şekil 3. İtalya’da Agro-Turizm yapılan bir çiftlik ve hasat yapan turistler.

Şekil 4. Türkiye’de Agro-Turizm yapılan bazı çiftlikler.

tanesidir biz bu konuda henüz emekleme aşamasındayken Akdeniz ülkelerinin tamamında turizm, tarım ile iç içedir. İtalya’nın Toscana, Fransa’nın Provence bölgelerinde tarım ve turizm iç içe yaşanmaktadır (Can, 2015).

Agro-Turizm, sürdürülebilirlik kapsamında yer alan ve çevresel tahribatı en aza indirgeyerek kaynakları koruyan, çevreye zarar vermeyen, yerel halkın ve işletmelerin iç içe olduğu bir turizm türünü ifade etmektedir. Agro-turizmin, kitle turizmine göre kaynakları koru kullan düşüncesinden hareket ederek kullandığı söylenebilir. Kitle turizminin belli bölgelerde toplanması ve yılın belirli dönemlerinde yoğunlaşmasının aksine agro-turizm tüm yıla yayılarak çevresel yıkıcılığı önlemektedir. Türkiye’de bu anlamda özellikle Ege Bölgesinde (Datça, Köyceğiz ve Fethiye) yer alan 10 tesis “TaTuTa” (Tatil Turizm Takas) çiftliği olarak faaliyet göstermektedir (Civelek ve ark., 2013).

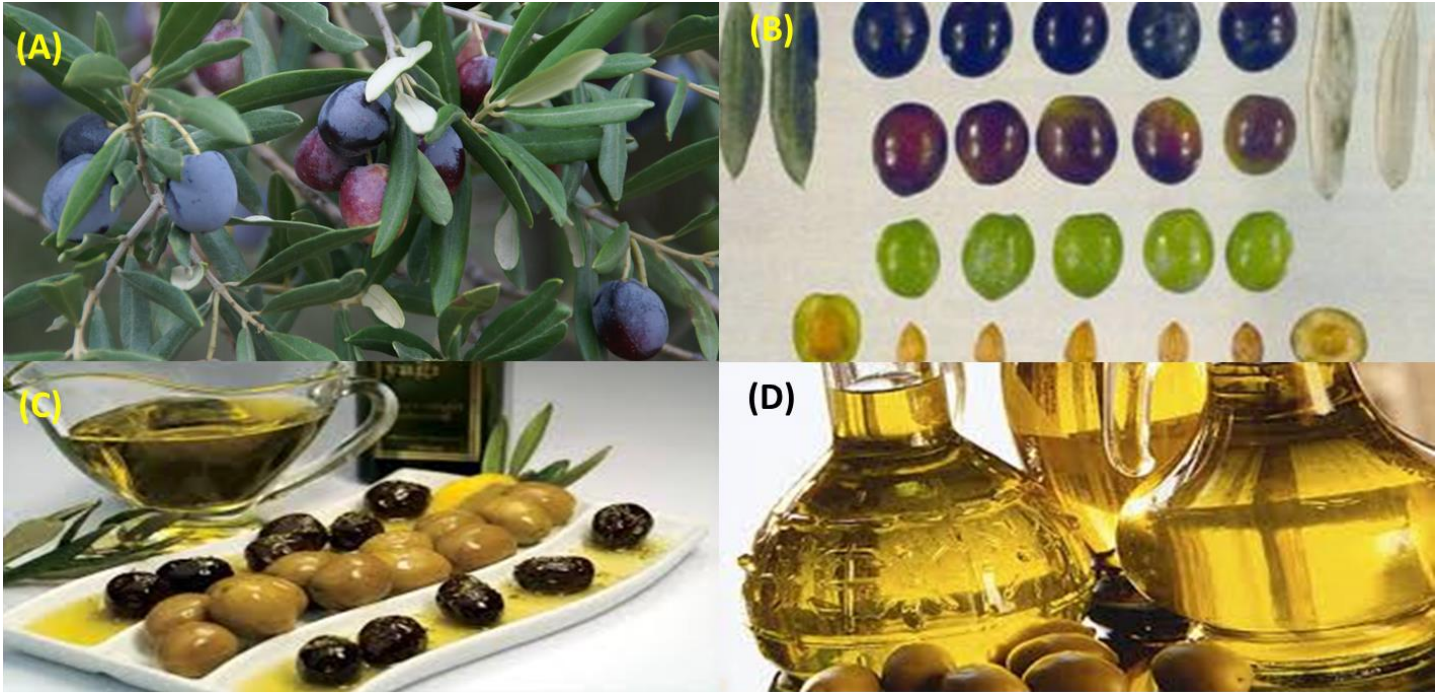
Turistler yerel kültürü deneyimlemeye geldikleri için, yerel kültüre zarar vermek yerine saygı duyarak uyum sağlamaktadırlar. Yerel halk açısından bakıldığında da tüm tarımsal faaliyetler (çapalama, ilaçlama, hasat, meyve-sebze toplama v.b) eğlenceli bir şölen şeklinde geçmekte, unutulmaya yüz tutan el sanatları (Çanak-

çömlek yapımı, halı-kilim dokumacılığı v.b) turistlerin katılımıyla yeniden canlandırılmaktadır. Gastronomi açısından bakıldığında da peynir yapımı, zeytinyağı sıkımı, şarap yapımı, ekme yapımı, yöresel ev yemekleri yapımı atölyeleri turistlerin faaliyetlere bire bir katılarak kendini daha iyi hissetmelerini sağlamaktadır.

Agro-turizm sadece ekolojik açıdan değil turizm açısından da sürdürülebilirlik sağlar. Bilindiği üzere Turizm Paradoksu’ndan (Turizmin turizm varlığı için gerekli doğal ve kültürel ortamı bozması) çıkış için kullanılabilir en önemli çarelerdendir. Agro-turizmin de içinde yer aldığı “Citta Slow-Slow Cities” (Sakin Şehir) hareketi 2000’li yılların turizmde gelinmesi hedeflenen en güzel hedef olarak belirtilmektedir Sakin Şehir terimi aslında bir bakıma belli bir bölgede gerçekleştirilecek turistik faaliyetlerden elde edilebilecek “yüksek seviyede zindelik”i ifade etmekte ve “sağlıklı beslenme”, “hareket”, kültürel” ve “manevi yenilenme” yi içermektedir. Sakin şehir düşüncesinin temel ilkeleri: Saadet, Sabır, Sadelik, Sıhhat, Sahiplik, Saygı, Sessizlik, Sevgi, Sevinç, Seyyah, Sivil Toplum, Sorumluluk, Sorunsuzluk, Sosyallik, Stressizlik, Sürdürülebilirlik ve

Şekil 5. Citta Slow (Sakin Şehir) logosu ve bu logoya sahip bir şehrimiz: Seferihisar.

Şekil 6. (A) Zeytin dalında meyve tutumu (B) farklı olgunlaşma dönemlerinde meyvedeki renk değişimleri (C) sofralık zeytin (D) zeytin yağı.

Sürekliliktir. Tarımın sakin şehir hareketindeki en etkin rolü “Sürdürülebilirlik” ilkesinde kendini hissettirmektedir (Arıkan ve ark., 2012).

Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği, 2000’e göre Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde kaynakların korunması ve geliştirilmesi bulunmaktadır. “Topraklarımız bize atalarımızdan miras kalmadı, biz onu çocuklarımızdan ödünç aldık” felsefesinin benimsenerek gelecek kuşakları tüketmeyecek şekilde kalkınmanın sağlanması, kaynakların sürdürülebilir bir şekilde korunması ve kullanılması; talebin mevsimselliğinin azaltılarak turizmin 12 aya yayılması, doğa koruma ile bütünleşmiş kalkınma programları ile oluşturulacak

eylemler sayesinde yeryüzündeki yaşamın çeşitliliğinin korunması amaçlanmaktadır.

Türkiye’de gittikçe artan bu yaklaşım sonucu 9 şehrimize “Citta Slow-Slow Cities” (Sakin Şehir) ünvanı layık görülmüştür. Türkiye’nin sakin şehirleri; Akyaka-Muğla, Gökçeada-Çanakkale, Taraklı-Sakarya, Yenipazar-Aydın, Yalvaç-Isparta, Vize-Kırklareli, Perşembe-Ordu, Halfeti-Urfa ve Seferihisar-İzmir’dir.

Zeytin yetiştiriciliğindeki çalışma takviminin Agro-Turizme Adapte Yolları: Zeytin yılın 12 ayında tarımsal faaliyet gerçekleştirilen bir türdür ve bu nedenle de agroturizme çok kolay adapte edilebilir. Aşağıda zeytin yetiştiriciliğiyle ilgili faaliyetleri aylara göre

Çizelge 1. Yılın 12 ayı boyunca yapılacak zeytincilik faaliyetlerinin takvimi.

<ul style="list-style-type: none"> • <u>Ocak Ayı:</u> • Zeytin hasatı bittiğinde toprakta 10-15 cm'den derin sürüm yapılır. • Tesviye gereken arazilerde tesviyelenir. • Aralık ayında alınan toprak ve yaprak örneğinin analiz sonucuna göre gübreleme yapılır. • Zeytin karakoşnili'ne karşı kış ilaçlaması yapılırken; zeytin güvesi yaprak dölüne karşı kontrollere başlanır. Hastalıklara karşı bordo bulamacı uygulaması ya da koruyucu bakırlı ilaçlar atımı yapılır. • Zeytin fidanı dikimleri devam eder. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Şubat Ayı:</u> • Gübreleme yapılmadıysa yapılabilir. • Aralık ve Ocak aylarında dikim yapamayanlar dikim yapabilir. • Soguk yerlerde budama şubat sonu yapılabilir. Bir ağaçtan diğerine geçerken 1/10 oranında çamaşır suyu/su karışımıyla budama ekipmanları dezenfekte edilmelidir. • Halkalı leke ve zeytin dal kanseri hastalıklarına karşı %1,5'luk bordo bulamacıyla ilaçlama yapılır. Zeytin filizkırın zararlısına tuzak dalları kurulur.
<ul style="list-style-type: none"> • <u>Mart Ayı:</u> • Ay sonuna kadar budamaya devam edilir. • Zeytinde azotlu gübreleme bu ay sonuna kadar bitirilmelidir. Bor noksanlığı olan yerlerde nisan sonuna kadar bor verilmesi tamamlanmalıdır. • Çiçek tomurcuklanma döneminde havalar kuraksa mutlaka sulama yapılmalıdır. • Mart ayında yabancı ot mücadelesi önemlidir. Taç izdüşümü dışında yer alan toprağın 10-15 cm derinlikten sürümü yapılır. • Nisan ayında zeytin güvesinin yaprak nesline karşı ilaçlama yapılırken, zeytin pamuklu bitine karşı da ilaçlama yapılmalıdır. • Halkalı lekeye karşı %1,5'luk bordo bulamacı uygulanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Nisan Ayı:</u> • Nisan'da yüzeysel toprak sürümü yapılır. • Gençleştirme için aralardan kalın dallar çıkarılır. • Zeytin filizkırın canlısının zarar verdiği dallar toplanıp yakılır.. • Zeytin güvesinin 2.ilaçlaması, eğer varsa pamuk koşniline karşı 1.ilaçlama yapılır. • Kalem aşısına Nisan sonu başlanabilir.
<ul style="list-style-type: none"> • <u>Mayıs Ayı:</u> • Sulamalara başlanır ve 15 günde bir tekrarlanır. • Nisan sonu başlanan aşya devam edilir. • Ağaçların dip sürgünleri temizlenir, güneş yanığı oluşumuna karşı ağaç gövdeleri kireçlenir. • Fidanların hızlı büyümesi için önceden belirlenen toprak tahlil sonuçlarına göre taç izdüşümüne tekrar gübreleme yapılır ve ardından sulanır. • Zeytinde kabuklu bitler ve varsa kara koşnil için ilaçlama yapılır.Pamuklu bitler, zeytin güvesi,, çiçek sapsokanı gibi zararlılar takip edilir gerekirse ilaçlanır. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Haziran Ayı:</u> • 3-4 yaşındaki fidanlarda şekil budaması yapılır. • Ağaçların su tüketiminin artış gösterdiği dönem başlamıştır. Bu dönemde fidan ve ağaç sulamasına özellikle dikkat edilmelidir. • Ay sonuna doğru zeytin dal kanserli ağaçlarda hastalıklı dallar mutlaka budanarak arazi dışına atılıp yakılarak imha edilmelidir. • İlkbahar yağışlı geçmişse halkalı lekeye karşı %1'lik bordo bulamacı ilaçlaması yapılmalıdır. • Zeytin güvesinin meyve nesline karşı gözlem yapılarak ilaçlama yapılır. • Zeytin zararlılarına karşı (Zeytin kurdu, ağaç sarıkurdu, yara köşnili ve pamuk koşnili) kontrollere başlanır.
<ul style="list-style-type: none"> • <u>Temmuz Ayı:</u> • 15 günde bir sulamalara devam edilir. • Sulama sonrası oluşan kaymak tabakaları kırılmalıdır. • Çok sıcak ve kurak bölgelerde güneş yanığından korunmak için gövde ve ana dallara kireç badanası yapılır. • Zeytin sineği mücadelesine devam edilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Ağustos Ayı:</u> • Sulamaya ve yabancı ot mücadelesine devam edilir. • Sıra aralarına dip kazan (subsoiler) çekilir. • Yaprak analiz sonuçlarına göre gübre uygulamalarına devam edilir. • Zeytin karakoşniliyle mücadeleye devam edilirken, zeytin sineğine karşı hasattan bir ay öncesine kadar 15-20 günde bir ilaçlama yapılmasına devam edilir.
<ul style="list-style-type: none"> • <u>Eylül Ayı:</u> • Hasat hazırlık olarak sıra aralarına tırmık çekilir. • Yabancı otlar temizlenir ve toprağı kabartmak için yüzeysel toprak işleme yapılır. • Özellikle sofralık zeytin kalitesini arttırmak için ayın son haftasına kadar sulamaya devam edilip bitirilir. • Eylül ayı, zeytin sineği kontrolünde en önemli aydır. • Yeşil salamuralık çeşitlerin hasadına ay sonunda başlanır ve elle hasat edilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Ekim Ayı:</u> • Yeşil salamuralık zeytinlerin hasadına devam edilir. • Dip zeytini toplanmaya devam edilir. • Tavlı topraklarda sonbahar sürümü yapılır • Ağır bünyeli topraklara ahır gübresi verilir. • Teraslar onarılır. • Yeni tesis kurulacaksa zeytin çukurları açmaya başlanır. • Hastalık ve zararlılar kontrol edilerek gereken tedbirler alınır.

<ul style="list-style-type: none"> • <u>Kasım Ayı:</u> • Zeytinlerde başlamış olan hasat faaliyetlerine devam edilir. • Yeni yapılacak tesisler için fidan çukuru kazılması, çeşit seçimi ve toprak hazırlığı işlemlerinin bu ay tamamlanması gerekir. Bu amaçla toprak işleme 15-20 cm derinlikten yapılmalıdır. Hafif ve süzek topraklar dışındaki topraklara çiftlik gübresi verilebilir. • Ağaçlarda gübreleme programı oluşturmak amacıyla yaprak örneği bu ayda alınmalıdır. • Zeytin halkalı leke hastalığının 1.ilaçlaması yapılır ve hasat sonrasında da %1'lik bordo bulamacı veya %0,4'lük bakır oksiklorür uygulanır. Ayrıca zeytin dal kanserine karşı da hasattan sonra %2'lik bordo bulamacı uygulanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Aralık Ayı:</u> • Zeytinlerde ve tam olarak kararın siyah zeytinlerin hasadına devam edilir. Hastın bu ay bitirilmesine çalışılmalıdır. • Ağaçlarda gübreleme programı oluşturmak amacıyla toprak örneği alımı bu ayda tamamlanmalıdır. • Çiftlik gübresiyle potasyumlu ve fosforlu gübreler karıştırılarak bu ayda verilir. • Yağmur sularından yararlanmak için teras onarımına devam edilir. • Zeytin kara koşnilinin kış ilaçlaması Aralık-Şubat ayları içerisinde ve hava sıcaklığının 4-14 C⁰ arası olduğu günlerde yapılır. • Zeytin halkalı leke hastalığına karşı Kasım ayında mücadele yapılmamışsa ilaçlama yapılır.
--	---

sınıflandırdığımız bir çizelge bulunmaktadır. Bu çizelgeye geçmeden önce kısaca zeytin yetiştiriciliğine bir göz atalım:

Zeytinin İklim ve Toprak İstekleri: Zeytin Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü sıcaklık ortalaması 15-20 C⁰ olan yerlerde yetişebilen tipik bir Akdeniz bitkisidir. Dayanabileceği sıcaklık minimum -7 C⁰ maksimum 40 C⁰ dir.

Zeytinde Toprak Hazırlığı ile Dikim ve Bakım İşlemleri: Dikim öncesi sonbaharda toprak derin işlenmelidir. Arazinin tesviyesi ve drenajı iyi yapılmalı, meyilli arazilerde teraslama yapılmalıdır. Dikim öncesi mutlaka toprak numunesi alınarak toprak analizi yapılmalıdır. Fidan dikimi Kasım sonu başlar Mart ayının 15'ine kadar sürer. Dikimde yapılacak temel gübreleme toprak analizi sonucuna göre yapılmalı daha sonraki yıllarda yaprak örneği de alınarak gübreleme programı oluşturulmalıdır (Anonim, 2009). Yeni tesis edilen bahçelerde ilk 2 yıl fidana dokunulmaz, üçüncü yılda şekil budaması ağacın 3 ana dal üzerinde gelişeceği şekilde yapılmalıdır. Zeytin ağacının ilk gençlik yıllarında hafif uç alma şeklinde budamalar yapılmalıdır. Esas budamalara mahsul döneminde ağacın yükünü azaltmak ve periyodisiteyi (bir yıl verim yılı, bir yıl yok yılı) azaltmak için 2 yılda bir Aralık- Mart ayları arası yapılmalıdır. Zeytinin vejetasyon döneminde ihtiyacı olan suyun %50'sinin meyve büyüme dönemi olan Haziran-Temmuzda; %20'sinin ise meyve olgunlaşma dönemi olan Ağustos-Eylül'de olmak üzere toplam 750-800 mm suya ihtiyacı vardır. Bu dönemlerde suyun yağışla karşılanamayan kısmı mutlaka sulamayla verilmelidir. Çapalama işlemi önce el çapasıyla daha sonra da ara çapa mekanizasyonu ile yapılmalıdır.

Hasat: Türkiye'de zeytin üretiminin %29'u sofralığa, %71'i ise yağlığa gitmektedir (Şekil 6). Zeytin sofralık

olarak değerlendirilecekse yeşil zeytin olarak Eylül, Ekim aylarında ideali merdivenle ve elle hasat edilmesidir. Diğer bir sofralık tipi de hasatı Aralık ayını bulan siyah sele zeytinidir. Yağlık değerlendirilecek zeytinlerde hasat işlemi meyvede yağ oranı maksimuma çıktığı pembe olumda Kasım-Aralık aylarında yapılır. Hasat sırasında sürgünlerin zarar görmesi periyodisitenin şiddeti arttıracığından, sıırıkla hasat yerine hasat ekipmanları kullanılmalıdır (Anonim, 2006; Anonim, 2016).

Sonuç ve Öneriler

Sürdürülebilir tarım faaliyetlerinin bir kolu olan Sürdürülebilir Zeytinciliğin yaygınlaştırılmasında agro-turizm çok önemli bir yere sahiptir. Agro-turizmin yaygınlaştırılması için şunları önerebiliriz;

1. Agro-turizm faaliyeti gösteren işletmelerin sayıca artırılması için bu tarz işletmelerin kurulum aşamasında devletçe destek programlarına alınıp teşvikten yararlandırılmalıdır.

2. Sağladığı ekonomik getirileri ile kırsalda yaşayan halkın göç ve istihdam gibi önemli sorunlarına da çözüm olacağı için halkın o yörede ürettiği ürünlerini kolaylıkla satacağı ve sergileyeceği pazarlar kurulması (Salamura zeytin, zeytinyağı ve sabun satışı) ve kooperatifleşme bilincinin yaygınlaşması için yerel yönetimlerde, belediyelerde "Agro-turizm" birimleri kurulmalıdır.

3. Belediyelerde kurulacak Agro-turizm birimleri Zeytin yetiştiriciliğindeki çalışma takvimini (Kasım-Aralık'da hasat, Ocak-Şubat'ta budama, Mayıs'ta aşı, v.b) turizm bürolarıyla koordinasyon içinde paylaşarak o dönemlerde gelmek isteyen turistler için gerekli fiziksel koşulları sağlamalıdır. Bu şekilde yılın 12 ayında da tarımsal faaliyetlerin yaşandığı zeytincilikle agro-turizmin bağdaştırılması daha hızlı bir şekilde

gerçekleştirilebilecektir.

4. İşletmeler yönlendirici trafik levhalarıyla ulaşımı sağlama yoluna gitmelidirler. Özellikle çiftliklere ulaşım çok zor olduğundan yönlendirici levhaların olması oldukça önem taşımaktadır.

5. Zeytinyağı müzeleri kurulmalı ve o yörelerde sanatçıların katıldığı hasat şenlikleri düzenlenmeli, tur programlarına bu destinasyonlar eklenerek ilgi toplanmalıdır.

Kaynaklar

Anonim. 1997. Dünya zeytin ansiklopedisi. Uluslararası Zeytinyağı Konseyi, Principe de Vergara, 154 28002 Madrid (İspanya).

Anonim. 2006. Zeytin yetiştiriciliği. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Bornova/İzmir.

Anonim. 2009. Zeytin. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlandırma ve Destekleme Genel Müdürlüğü YAYÇEP (Televizyon Yoluyla Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi) Yayın No: 52. Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Bornova/İzmir (Editörler: Varol, N; Erten, L; Turanlı, T).

Anonim. 2016. Zeytin, hastalık ve zararlıları ile mücadele. Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü Bitki Sağlığı ve Karantina Daire Başkanlığı. Web adresi://www.tarim.gov.tr/GKGM

Arıkan İ., Ünsever İ. 2012. Turizm Paradoksu ve Turizm Paradoksundan Çıkış Yöntemi Olarak Sakin Şehir Hareketi. 13.Ulusal Turizm Kongresi Kitabı. pp. 181-187, Antalya.

Barakat H. 1998. Archaeobotany at yumuktepe, bkz. K. Köroğlu (ed), V. Yılında Yumuktepe, The V. Anniversary of the Excavations at Yumuktepe (1993-1997), İstanbul. pp: 17-18.

Can Z. 2015. Sürdürülebilir zeytincilik. İzmir Zeytin Sempozyumu Kitabı; 2-3 Eylül 2015, Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi-(İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Akdeniz Akademisi Katkılarıyla). pp: 60-65

Civelek M., Dalgın T., Çeken H. 2013. Agro-Turizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi: Muğla Yöresindeki TaTuTa Çiftliklerinde Bir Araştırma. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 1(3): 23-33.

Efe R., Soykan A., Cürebal İ., Sönmez S. 2011. Dünyada, Türkiye’de, Edremit Körfezi Çevresinde Zeytin ve Zeytinyağı. Edremit Belediyesi Kültür Yayınları No: 6.

Ekici Ö. 2012. Sürdürülebilir Taram. Bilim-Teknik Dergisi, Ocak 2012. pp: 61-65.

FAO. 2016. Food and agriculture organization of the United Nations statistics division. Web: <http://faostat3.fao.org/download/Q/QC/E>

IOC. 2016. Inter national olive council, survey and assesment

division. Web: <http://www.internationaloliveoil.org/estaticos/wiew/130-survey-and-assesment-division>.

Köroğlu K. 2010. Çağlar Boyunca Mersin Yumuktepe: Kültürlerin Buluşma Noktası. www.yumuktepe.com.

Özaltay M., Savran K., Ulaş M., Kaptan S., Köktürk H. 2016. Türkiye Zeytincilik Sektör Raporu. Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Bornova/İZMİR.

TUIK. 2016. Türkiye istatistik kurumu, bitkisel üretim istatistikleri. Web: <http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo>

Ünsal A. 2006. Ölmez Ağacın Peşinde. Türkiye’de Zeytin ve Zeytinyağı, Yapı Kredi Yayınları (5.Basım), İstanbul.